

WEST BENGAL STATE UNIVERSITY

B.A. Honours Part-I Examination, 2019

SANSKRIT
PAPER-SANA-II

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks.
Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

Unit-I
[Marks-20]

1. (a) What is *Rūpaka*? Name all the *Rūpaka*'s and show the characteristics features of Nāṭaka. 2+2+6

OR

What is पताकास्थान ? Discuss the varieties of it elaborately as stated by Viśvanātha. 2+8

- (b) Write explanatory notes on any *two* of the following: 5×2 = 10
मुखसन्धिः, उद्धात्यकः, चूलिका, कथा, प्रकरी।

Unit-II
[Marks-30]

2. (a) Discuss the general characteristics of Vidūṣaka in Sanskrit drama? Bring out the importance of Vidūṣaka's role in the drama *Abhijñāna-Śakuntala*. 10

OR

- (b) Narrate the fisherman-episode as found in the 5th Act of the drama *Abhijñāna-Śakuntala* and show the implication of it in further development of this Drama. 10

OR

- (c) Discuss critically the statement 'उपमा कालिदासस्य' with apt illustrations from the text. 10

3. Translate into English or Bengali any *one* of the following verses. 5×1 = 5

- (a) ग्रीवाभङ्गाभिरामं मुहुरनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः
पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद् भूयसा पूर्वकायम्।
दर्भैरर्धावलीढैः क्षमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्योदग्रप्लुतत्वाद् बियति बहुतरं स्तोकमुर्व्या प्रयाति॥

- (b) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्
पर्युत्सुको भवति यत् सुखितोऽपि जन्तुः।
तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपूर्वं
भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ॥

4. Explain in Sanskrit any **one** of the following: 8×1 = 8
- (a) गच्छति पुरः शरीरं धावति पश्चादसंस्थितं चेतः।
चीनांशुकमिव केतोः प्रतिवातं नीयमानस्य ॥
- (b) भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमै-
र्नवाम्बुभिर्दूर-विलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥
5. Name and expound the Samāsa in पश्चार्धेन in 3 (a) or प्रतिवातम् in 4 (a). 2
6. Render into Sanskrit in *Devanāgarī* script any **one** of the following: 5×1 = 5
- (a) ईर्सासि-चुम्बिआइं भमरेहिं सुउमार-केसर-सिहाइं।
ओदंसअन्ति दअमाणा पमदाओ सिरीस-कुसुमाइं ॥
- (b) जह कस्स वि पिण्ड-खज्जुरेहिं उद्वेजिदस्स तित्तिलीए,
अहिलासो भवे, तह इत्थिआ-रअण-परिभोइणो भवदो इअं अब्भत्थणा ।

Unit-III

[Marks-20]

7. (a) Discuss the source of the drama *Svapnavāsavadatta* and its deviations if any from the origin. 10
- OR
- (b) Enumerate the characteristic features of *Yougandharāyaṇa* as reflected in your text *Svapnavāsavadatta*. 10
8. Translate into Bengali or English any **one** of the following verses: 5×1 = 5
- (a) तीर्थोदकानि समिधः कुसुमानि दर्भान्
स्वैरं वनादुपनयन्तु तपोधनानि।
धर्मप्रिया नृपसुता न हि धर्मपीडा-
मिच्छेत् तपस्विषु कुलव्रतमेतदस्याः ॥

- (b) किं वक्ष्यतीति हृदयं परिशङ्कितं मे
कन्या मयाप्यपहृता न च रक्षिता सा।
भाग्यैश्चलैर्भहदवाप्तगुणोपधातः
पुत्रः पितुर्जनितरोष इवास्मि भीतः॥

9. Amplify in Sanskrit any *one* of the following:

5×1 = 5

- (a) चक्रारपंक्तिरिव गच्छति भाग्यपंक्तिः।
(b) न हि सिद्धवाक्यान्युत्क्रम्य गच्छति विधिः सुपरीक्षितानि।

Unit-IV

[Marks-30]

10.(a) Describe the character of *Rāma* as painted by Bhavabhūti in his drama *Uttararāmacarita* supporting your answer with quotations from your text. 12

OR

(b) 'कारुण्यं भवभूतिरेव तनुते'— Justify the statement to the reference of your prescribed drama *Uttararāmacarita*. 12

OR

(c) Give a brief sketch of Bhavabhūti's description of the *Daṇḍaka* forest. 12

11. Translate into English or Bengali any *two* of the following verses:

5×2 = 10

- (a) क्लिष्टो जनः किल जनैरनुरञ्जनीय—
स्तन्मे यदुक्तमशुभं च न तत्क्षमं ते।
नैसर्गिकी सुरभिनः कुसुमस्य सिद्धा
मूर्ध्नि स्थितिर्न चरणैरवताडनानि॥
- (b) वितरति गुरुः प्राज्ञे विद्यां यथैव तथा जडे
न तु खलु तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्यपहन्ति वा।
भवति हि पुनर्भूयान् भेदः फलं प्रति तद्यथा
प्रभवति शुचिर्बिम्बग्राहे मणिर्न मृदादयः॥
- (c) हा हा धिक् परगृहवासदूषणं यद्
वैदेहयाः प्रशमितमदभुतैरुपायैः।
एतत्तत् पुनरपि दैवदुर्विपाकाद्
आलर्कं विषमिव सर्वतः प्रसृप्तम्॥

- (d) स्नेहात्सभाजयितुमेत्य दिनान्यभूनि
नीत्वोत्सवेन जनकोऽद्य गतो बिदेहान्।
देव्यास्ततो विमनसः परिसान्त्वनाय
धर्मासनाद् विशति वासगृहं नरेन्द्रः॥

12. Explain in Sanskrit any **one** of the following:

8×1 = 8

- (a) सर्वथा व्यवहर्तव्ये कुतो ह्यवचनीयता।
यथा स्त्रीणां तथा वाचां साधुत्वे दुर्जनो जनः॥
- (b) लौकिकानां हि साधूनामर्थं वागनुवर्तते।
ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुधावति॥

— x —